

Examining the concept and content of the hadith, "And increase your supplication for the hastening of relief (al-Faraj), for indeed, that itself is your relief"

Omid Shirini ¹

Abstract

The belief in the appearance of the Savior (Mahdi) is a core principle in Islamic teachings, particularly Shiite thought, shaping the religious and social identity of Muslims. Supplicating for the hastening of Imam Mahdi's relief (faraj) is strongly recommended in religious sources, depicted in many narrations as key to relieving the Islamic Ummah's hardships. A famous hadith from the Imam of the Era states: "And increase supplication for the hastening of the relief (al-faraj), for indeed that is your own relief." Using a descriptive-analytical approach, this research examines the hadith's dimensions, exploring supplication's role in hastening faraj and its impact on individual and social life. Findings show that such prayers provide relief and hope during occultation while facilitating divine promises: rule of the righteous, global religious supremacy, universal justice, progress in knowledge and intellect, worldwide peace and security, and abundant divine blessings — all fulfilled upon the Master of the Age's appearance. Hence, supplicating for hastening faraj significantly drives global transformations in Shiite teachings.

Keywords: Supplication, Hastening the Reappearance, Period of Occultation, Time of Advent, Imam al-Mahdi

1. PhD Candidate in Kalām (Islamic Theology), specializing in the Imamate of Ahl al-Bayt, International Foundation of the Imamate, Qom, Iran(heydarshirin59@gmail.com)

بررسی دلالتی حدیث «وَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ»

امید شیرینی^۱

چکیده

اعتقاد به ظهور منجی موعود، یکی از مبانی اساسی در آموزه های اسلامی و به ویژه در اندیشه شیعی است که نقش تعیین کننده ای در هویت دینی و اجتماعی مسلمانان دارد. در این میان دعا برای تعجیل در فرج امام زمان (علیه السلام) از جمله توصیه های مؤکد در منابع دینی است که در روایات متعدد، به عنوان عاملی مؤثر در رهایی امت اسلامی از مشکلات و گرفتاری ها معرفی شده است. یکی از احادیث مشهور در این زمینه، حدیث «وَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ» از سوی امام عصر (علیه السلام) است. از این رو این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی، ابعاد مختلف حدیث مذکور را بررسی کرده و به تحلیل نقش دعا در تعجیل فرج و تأثیر آن بر زندگی فردی و اجتماعی انسان ها پرداخته است. یافته ها نشان می دهد که دعا برای تعجیل فرج، افزون بر ایجاد گشایش و امید برای مؤمنان در دوران غیبت، بستری برای تحقق وعده های الهی محسوب می شود. این وعده ها شامل حاکمیت صالحان، برتری دین در سراسر زمین، برقراری عدالت جهانی، رشد علم و تکامل عقل، امنیت و آرامش در آفاق زمین، سرازیر شدن نعمت ها و برکات الهی و کشف گنج ها و ثروت های پنهان زمین است که با ظهور حضرت ولی عصر (علیه السلام) محقق خواهد شد. بنابراین دعا برای تعجیل فرج نه تنها یک وظیفه دینی، بلکه عاملی تأثیرگذار در تحقق تحولات جهانی از منظر آموزه های شیعی به شمار می آید.

واژگان کلیدی

دعا، تعجیل فرج، دوران غیبت، زمان ظهور، امام زمان (علیه السلام).

مقدمه

دعا برای تعجیل در فرج امام زمان (علیه السلام) از جمله مفاهیم کلیدی در آموزه های شیعی است که در متون دینی مختلف و به ویژه در احادیث معتبر تأکید شده است. یکی از احادیث

۱. دانش پژوه سطح چهار کلام، گرایش امامت اهل بیت، بنیاد بین المللی امامت، قم، ایران
(heydarshirin59@gmail.com)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۳

مشهور در این زمینه، حدیث «وَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ» است. اسحاق بن یعقوب می‌گوید: از محمد بن عثمان عمری درخواست کردم تا نامه‌ای حاوی پرسش‌های دشوار را به حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف برساند. یکی از آنها پرسش‌ها درباره علت غیبت و چگونگی بهره‌مندی مردم از وجود ایشان در دوران غیبت بود. در پاسخ، توقیعی از سوی آن حضرت صادر شد که در آن بعد از ذکر نکاتی آمده بود:

درباره اموری که برای شما سودی ندارد، پرس‌وجو نکنید و خود را در دانستن چیزهایی که از شما نخواستند، به زحمت نیندازید و أَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ؛ برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که فرج و گشایش شما در آن نهفته است (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ص. ۴۸۵؛ طبرسی، ۱۳۹۰ق، ص. ۴۵۳؛ طبرسی، ۱۴۰۳ق، ج ۲، ص. ۴۷۱؛ اربلی، ۱۳۸۱ق، ج ۲، ص. ۵۳۲).

بنابراین حدیث مذکور بر اهمیت دعا برای تعجیل در فرج و ظهور امام زمان علیه السلام تأکید دارد و نشان می‌دهد که ظهور آن حضرت نه تنها یک رویداد الهی و جهانی، بلکه گره‌گشای فردی و اجتماعی مؤمنان است.

این پژوهش از آن جهت ضرورت دارد که فرمان حجت خدا بر آن تعلق گرفته و کثرت دعا برای تعجیل در فرج را از مؤمنان خواسته است و لذا باید ابعاد مختلف حدیث مذکور را بررسی کرد و به تحلیل نقش دعا در تعجیل فرج پرداخت.

هدف اصلی این پژوهش نیز بیان اهمیت دعا در اوقات و حالات مختلف زندگی، لزوم زنده نگه داشتن یاد امام در دل‌ها و تأثیر آن بر زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها است که با ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف مقصود اصلی و نهایی محقق می‌شود.

در زمینه دعا برای تعجیل در فرج، آثار متعددی در منابع دینی و پژوهش‌های معاصر به نگارش در آمده است. نوآوری این پژوهش در آن است که با رویکرد توصیفی - تحلیلی به صورت جامع به ابعاد مختلف حدیث «وَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ» پرداخته و تأثیر آن بر زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها در عصر غیبت و دوران ظهور را مورد بررسی قرار داده که در قالب چهار عنوان اصلی بیان شده است.

فرمان امام

حدیث «وَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ» بر اهمیت دعای فراوان برای تعجیل در فرج امام زمان علیه السلام تأکید دارد. این سفارش از سوی شخصی عادی صادر نشده

است، بلکه فرمانی از جانب حجت خداست. خداوند در قرآن به صراحت دستور می‌دهد:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (نساء: ۵۹)؛

ای اهل ایمان، از خدا اطاعت کنید و از پیامبر و صاحبان امر خود فرمان ببرید.

امام باقر علیه السلام در تفسیر این آیه فرموده‌اند که «اولی الامر» همان امامان معصوم هستند و اطاعت از آنان بر همه مؤمنان تا روز قیامت واجب است (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص. ۲۷۶).
جابر بن عبدالله انصاری می‌گوید:

پس از نزول این آیه شریفه از پیامبر پرسیدم: خدا و رسول او را شناخته‌ام، اما «اولی الامر» که اطاعت از آنها واجب شده است، چه کسانی هستند؟ پیامبر فرمودند: آنان جانشینان من و امامان پس از من هستند. اول ایشان علی بن ابی طالب علیه السلام است، بعد از او حسن، آن‌گاه حسین، سپس علی بن حسین، سپس محمد بن علی تا به نام امام زمان علیه السلام رسیدند (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۱، ص. ۲۵۳).

بنابراین در این حدیث، حضرت ولی عصر علیه السلام شیعیان و دوستان خود را به دعا برای تعجیل در فرج فرمان داده است و اطاعت از او همانند اطاعت از خدا و رسول خدا واجب است و کسی که امام زمانش را دوست دارد، باید با دل و جان این فرمان را اجرا کند.

کثرت دعا برای تعجیل در فرج

حضرت ولی عصر علیه السلام در حدیث مذکور، نه تنها شیعیان و دوستان خود را به دعا برای تعجیل در فرج فرمان داده است، بلکه کثرت دعا را از آنان خواسته است؛ چنان‌که کلمه «أَكْثَرُوا» در حدیث شریف بر آن دلالت دارد و از این نکته دو مطلب مهم برداشت می‌شود:
- دعای برای فرج در اوقات و حالات مختلف؛
- زنده نگه داشتن یاد امام زمان علیه السلام در دل‌ها.

۱. دعا برای فرج در اوقات و حالات مختلف

مرحوم آیت الله موسوی اصفهانی در جلد دوم از کتاب *مکیال المکارم فی فتاوی الدُّعَاءِ لِلْقَائِمِ*، چهل و یک زمان و حالت را برای دعا به امام زمان علیه السلام ذکر کرده است (موسوی اصفهانی، ۱۴۲۸ق، ج ۲، صص. ۶۶-۷۰). یکی از مهم‌ترین آنها دعا بعد از هر نماز واجب است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: از حقوق ما بر شیعیان ما این است که بعد از هر نماز واجب دستان‌شان را بر چانه بگذارند و سه بار بگویند:

يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ عَجَلِ فَرَجِ آلِ مُحَمَّدٍ يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ احْفَظْ غَيْبَةَ مُحَمَّدٍ يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ اُنْتَقِمِ لِابْنَةِ مُحَمَّدٍ (موسوی اصفهانی، ۱۴۲۸ق، ج ۲، ص ۱۲).

این دعا نشانه محبت و ولایت‌پذیری واقعی است؛ زیرا هرکس امام خود را دوست داشته باشد، برای فرج و ظهور او در هر فرصت ممکن دعا می‌کند و نشان می‌دهد که دعا برای ظهور باید جزئی از زندگی روزمره او باشد.

۲. زنده نگه داشتن یاد امام زمان (عج) در دل‌ها

کثرت دعا برای حضرت ولی عصر (عج) در حدیث شریف، به معنای آن است که دعا برای ایشان نه تنها باید در زمان‌ها و حالات مختلف انجام شود، بلکه باید به گونه‌ای باشد که یاد آن حضرت در هر لحظه از زندگی شیعیان جای بگیرد و با تمام وجود به یاد امام‌شان باشد. شخصی از حضرت موسی بن جعفر (عج) درباره آیه شریفه «وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً»؛ «نعمت‌های ظاهری و باطنی خود را بر شما کامل گردانید» (لقمان: ۲۰)، سؤال کرد. حضرت فرمودند:

نعمت ظاهری، امام آشکار است و نعمت باطنی، امام غائب می‌باشد. عرض کرد: آیا از امامان کسی غائب می‌شود؟ حضرت فرمودند: بله، شخص او از دیدگان مردم غائب می‌شود، ولی یاد او از دل‌های اهل ایمان غائب نمی‌شود و او دوازدهمین نفر از ما امامان است (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ص ۳۶۸).

بنابراین شیعیان واقعی پیوند عمیقی با امام زمان (عج) دارند و هیچ‌گاه او را فراموش نمی‌کنند و ما نیز باید از خداوند بخواهیم که قلب‌ها و اندیشه‌های مان مملو از یاد آن امام غائب باشد. چنان‌که در دعای نقل شده از نائب اول ایشان، عثمان بن سعید عمری به ما رسیده است:

لَا تُنْسِنَا ذِكْرَهُ وَانْتَظَرَهُ (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ص ۵۱۳).

فرج مؤمنین

حدیث «وَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ» بر اهمیت دعای فراوان برای تعجیل در فرج امام زمان (عج) تأکید دارد و می‌توان آن را به دو معنا بیان کرد:

- برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که بسیار دعا کردن باعث فرج است.
- برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که فرج شما بر اثر فرج و ظهور امام زمان (عج) است.

۱. فرج و گشایش بر اثر دعا و یاد امام زمان علیه السلام در زمان غیبت

براساس معنای اول از حدیث، دعا برای تعجیل فرج نه تنها یک وظیفه دینی، بلکه راهی برای گشایش و رهایی از مشکلات است؛ زیرا خداوند به برکت این دعا، غم‌های دعاکننده را می‌زداید، حاجت‌های او را برآورده می‌سازد و او را به آرزوها و خواسته‌هایی که برای رسیدن به آنها تلاش می‌کند، می‌رساند. شاهد این معنا، ماجراهای فراوانی از دیدار افراد با امام زمان علیه السلام در طول تاریخ است که به سبب دعا، استغاثه و یاد آن حضرت مورد لطف و عنایت ایشان قرار گرفته‌اند. یکی از نمونه‌های مشهور، داستان امیر اسحاق استرآبادی است که علامه مجلسی در *بحارالانوار* آن را نقل کرده است:

امیر اسحاق که به زیارت خانه خدا می‌رفت، در مسیر از قافله جدا شد و در بیابان سرگردان ماند. شدت تشنگی او را تا مرز مرگ برد، اما در نهایت با دعا و استغاثه به امام زمان علیه السلام، حضرت بر او ظاهر شد، به او آب داد و او را در زمانی کوتاه به مکه رساند (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۵۲، ص. ۱۷۵).

این داستان نشان می‌دهد که دعا برای فرج امام زمان علیه السلام و استغاثه به ایشان، نه تنها باعث رهایی از مشکلات می‌شود، بلکه می‌تواند معجزاتی را در زندگی ما رقم بزند. هرکس با اخلاص و معرفت، امام زمان علیه السلام را بخواند، بی‌شک مورد لطف و عنایت ایشان قرار خواهد گرفت و این همان حقیقتی است که در حدیث مذکور بیان شده است.

۲. فرج و گشایش حقیقی بر اثر دعا در زمان ظهور

معنای دوم حدیث این است که فرج و گشایش حقیقی با ظهور امام عصر محقق خواهد شد. مشکلات فردی ممکن است که با دعا و استغاثه حل شود؛ اما رفع ظلم، برقراری عدالت و گشایش نهایی برای همگان در سایه ظهور اتفاق خواهد افتاد. این معنا در بسیاری از روایات بیان شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که آن حضرت فرمودند:

پدر و مادرم فدای کسی باد که هم نام و شبیه من است و به موسی بن عمران شباهت دارد. او جامه‌هایی از نور بر تن دارد که از انوار قدسی روشنایی می‌گیرد. گویی گروهی از مردم را می‌بینم که در نهایت ناامیدی و یأس فرو رفته‌اند، اما ناگهان ندایی را می‌شنوند که از دور و نزدیک به گوش می‌رسد. این ندا برای مؤمنان رحمت و برای منافقان عذاب است... در ندای سوم، شخصی در قرص خورشید ظاهر می‌شود و فریاد بر می‌آورد: بدانید که خداوند امام عصر عجل الله تعالی فرجه را برانگیخت و نسب ایشان را تا امیرالمؤمنین علی بن ابی -

طالب علیه السلام بیان می‌کند. پس در آن زمان، فرج و گشایش فرا می‌رسد و خداوند سینه‌های مؤمنان را سرشار از آرامش می‌کند و غم و خشم را از دل‌های‌شان می‌زداید (خزاز رازی، ۱۴۰۱ق، ص. ۱۵۸).

امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده‌اند:

بی‌تردید خداوند به دست مردی از اهل بیت راه گشایش و نجات را برای شما فراهم خواهد کرد... او در هنگام ظهورش اشار و بدکاران را با شمشیر خود نابود و پراکنده می‌سازد. با از میان رفتن آنها، فرج برای مؤمنان حاصل می‌شود (ثقفی، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ص. ۶۷۸).

وهب بن منبه از ابن عباس در خبری طولانی نقل کرده است که او گفت:

حضرت مهدی علیه السلام از فرزندان علی بن ابی‌طالب علیه السلام است. خوشا به حال کسی که دوران او را درک کند، همانا خداوند به دست او فرج و گشایش را به ارمغان می‌آورد و زمین را سرشار از عدالت و دادگری می‌سازد (طوسی، ۱۴۱۱ق، ص. ۱۸۷).

امام باقر علیه السلام نیز می‌فرماید:

هرگاه مهدی ما ظهور کند، هریک از شیعیان ما از شیر نیرومندتر و از نیزه برنده‌تر خواهد بود. آنان دشمنان ما را با گام‌های استوار خود درهم می‌کوبند و با دستان‌شان بر آنها ضربه می‌زنند. در آن زمان، رحمت، فرج و گشایش الهی بر بندگان فرو خواهد آمد (صفار، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص. ۲۴).

آثار و برکات ظهور حضرت مهدی علیه السلام

با ظهور حضرت مهدی علیه السلام حکومت صالحان در سراسر زمین برقرار می‌شود و ندای یکتاپرستی در همه جا طنین‌انداز می‌گردد. ارزش‌های والای انسانی مانند: عدالت، دانش، امنیت، آبادانی و بی‌نیازی در جهان گسترش می‌یابد. این اتفاق مطابق با آیات قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام وعده‌ای قطعی از سوی خداوند متعال است که در نهایت محقق خواهد که در ادامه به شرح آنها خواهیم پرداخت.

۱. حاکمیت صالحان

در طول تاریخ پیامبران الهی توانستند در مقاطع خاصی بر بخشی از زمین حاکم شوند. به عنوان مثال پس از نابودی کافران در زمان حضرت نوح گروهی از مؤمنان وارث زمین شدند. همچنین پیامبر گرامی اسلام و مسلمانان نیز توانستند بر مشرکان غلبه کنند و شبه جزیره

عربستان را تحت سیطره خود درآوردند. اما طبق آیات قرآن باید تمامی زمین در اختیار صالحان و شایستگان قرار بگیرد که این اتفاق تاکنون به طور جامع محقق نشده است و تنها در دوران ظهور امام زمان علیه السلام تحقق خواهد یافت. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرُثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ (انبیاء: ۱۰۵)؛
همانا ما پس از ذکر در زبور نوشتیم که زمین را بندگان صالح و شایسته من به ارث خواهند
برند.

امام صادق علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه می‌فرمایند:
ذکر نزد خداست و منظور از ذکر، لوح محفوظ است و زبور کتابی است که بر داود نبی نازل
شد (صفار، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۱۳۶).

همچنین در روایات آمده است که تمام کتاب‌های آسمانی، ذکر هستند (قمی، ۱۴۰۴ق، ج ۲،
ص ۷۷). پس در تمام کتاب‌های آسمانی نوشته شده است:
زمین را بندگان صالح و شایسته خداوند به ارث خواهند برند.

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «منظور از بندگان صالح و شایسته خداوند، حضرت قائم و اصحاب
او هستند» (قمی، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۷۷) که زمین را به ارث خواهند برد.

۲. برتری دین در سراسر زمین

وقتی صالحان بر زمین حاکم شوند، برخلاف ستمکاران به دنبال قدرت طلبی، ثروت
اندوژی و فساد نخواهند بود، بلکه مأموریت آنان هدایت مردم، امر به معروف و نهی از منکر
خواهد بود. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

﴿الَّذِينَ إِن مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ (حج: ۴۱)؛

کسانی که اگر در زمین به آنان قدرت دهیم، نماز را برپا می‌دارند، زکات می‌پردازند، مردم را
به کارهای پسندیده فرمان می‌دهند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند.

امام باقر علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه می‌فرماید:

این آیه در شأن آل محمد صلی الله علیه و آله و امام عصر عجل الله تعالی فرجه و یاران اوست که خداوند آنان را بر شرق
و غرب زمین حاکم می‌گرداند و دین را آشکار می‌کند و به وسیله آنان، بدعت‌ها را از بین
می‌برد (قمی، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۸۷).

همچنین خداوند در قرآن کریم درباره غلبه دین حق بر سایر ادیان می‌فرماید:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ (توبه: ۳۳؛ صف: ۹)؛

او کسی است که پیامبرش را با هدایت و دین حق فرستاد تا آن را بر همه ادیان غالب گرداند، هرچند مشرکان خوش نداشته باشند.

عبدالرحمن بن سلیط از امام حسین علیه السلام نقل کرده است که آن حضرت فرمود:

از ما دوازده مهدی خواهد بود که اولین آنها امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام و آخرین آنان نهمین فرزند از فرزندان من خواهد بود و او امام و قیام‌کننده به حق است و خداوند زمین را پس از مرگش به دست او زنده می‌کند و دین حق را بر تمام ادیان پیروز می‌گرداند (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۱، ص ۳۱۷).

محمد بن مسلم نیز می‌گوید از امام باقر علیه السلام شنیدم که فرمود:

حضرت قائم علیه السلام با رعب و ترسی که خداوند در دل دشمنان او می‌اندازد، یاری خواهد شد و با نصرت الهی پیروز خواهد گشت، زمین برای او هموار می‌شود، گنجینه‌های پنهان برایش آشکار می‌گردد، حکومت او به شرق و غرب عالم خواهد رسید و خداوند به وسیله او دین خود را بر همه ادیان چیره می‌سازد (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۱، ص ۳۳۱).

امام صادق علیه السلام نیز فرموده‌اند:

حضرت مهدی علیه السلام غیبتی خواهد داشت که اهل باطل در آن شک خواهند کرد، سپس خداوند او را آشکار می‌سازد و شرق و غرب زمین را به دست او فتح می‌کند. در آن زمان حضرت عیسی علیه السلام نازل می‌شود و پشت سر او نماز می‌خواند و زمین به نور پروردگارش روشن می‌شود و همه خدا را می‌پرستند و تمام دین برای خدا می‌گردد (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ص ۳۴۵).

۳. برقراری عدالت جهانی

عدالت جهانی، هدفی است که اراده و مشیت الهی بر تحقق آن قرار گرفته است. از این رو یکی از وظایف اصلی پیامبران و جانشینان آنان، برقراری عدالت در میان مردم بوده است. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (یونس: ۴۷)؛

برای هر امتی رسولی فرستاده شد، پس هنگامی که پیامبرشان به سوی آنان بیاید، در

میانشان به عدالت داوری می‌شود و هیچ‌کس مورد ستم قرار نمی‌گیرد.

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در مسیر پیامبر اسلام گام برمی‌دارد و همان‌طور که رسول خدا صلی الله علیه و آله باطل‌های دوران جاهلیت را از میان برد و جامعه را بر پایه عدالت بنا نهاد، ایشان نیز با هرگونه ظلم و بی‌عدالتی مقابله می‌کند.

امام باقر علیه السلام در پاسخ به این پرسش که امام زمان علیه السلام چگونه با مردم رفتار خواهد کرد، فرمود: «او همان سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله را ادامه می‌دهد تا اسلام را در سراسر جهان گسترش دهد». راوی دوباره پرسید: سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله چگونه بود؟ امام باقر علیه السلام فرمود: «آنچه را که در دوران جاهلیت بود، باطل کرد و مردم را با عدالت روبه‌رو ساخت، حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز آنچه را که (از انحرافات در دوران غیبت بوده است) باطل می‌کند و مردم را با عدالت مواجه می‌سازد» (طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص. ۱۵۴).

امام هادی علیه السلام نیز می‌فرماید:

جمعه روز فرزند فرزند من است که گروهی از حق خواهان به گرد او جمع می‌شوند و او کسی است که زمین را از عدالت و داد پر خواهد کرد، چنان‌که از ظلم و جور پر شده است (خزاز رازی، ۱۴۰۱ق، ص. ۲۹۱).

ابوسعید خدری نیز از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده است که آن حضرت فرمود:

قیامت برپا نمی‌شود تا این‌که مردی از اهل بیت من که زیبارو است و بر بینی‌اش برآمدگی است، حاکم شود و زمین را از عدالت پرکند، همان‌طور که پیش از او از ظلم پر شده است (طبری، ۱۴۱۳ق، ص. ۴۸۱).

امام رضا علیه السلام نیز فرموده است:

هنگامی که امام زمان علیه السلام ظهور کند، زمین به نور او روشن خواهد شد، عدالت در جامعه برقرار می‌شود و دیگر هیچ‌کس به دیگری ظلم نخواهد کرد (خزاز رازی، ۱۴۰۱ق، ص. ۲۷۵).

۴. رشد علم و تکامل عقل

یکی دیگر از اهداف مهم بعثت پیامبر صلی الله علیه و آله آموزش علم به مردم بوده است که در آیات متعددی از قرآن کریم به آن اشاره شده است. از جمله در این آیه که خداوند می‌فرماید:

«كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ» (بقره: ۱۲۹)؛

همان گونه که در میان شما پیامبری از خودتان فرستادیم که آیات ما را بر شما می خواند، شما را پاک می سازد، کتاب و حکمت را به شما می آموزد و آنچه را که نمی دانستید، به شما تعلیم می دهد.

در دوران ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز دانش و آگاهی همانند گرما و سرما در خانه ها نفوذ می کند، به گونه ای که یک زن خانه دار می تواند با بهره گیری از قرآن کریم و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله در مسائل مختلف به درستی داوری کند. امام باقر علیه السلام در این باره می فرماید:

گویا می بینم که دین شما همواره در معرض خطر است و پیوسته گرفتار خون ریزی ها خواهد شد، تا این که مردی از اهل بیت ما قیام کند و دین را احیا نماید. او در هر سال دوبار به مردم عطا می بخشد و در هر ماه دوبار روزی می دهد و در دوران حکومت او حکمت به مردم داده می شود، به گونه ای که زن در خانه اش با استفاده از کتاب خدا و سنت رسول خدا قضاوت می کند (ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق، ص. ۲۳۹).

در دوران ظهور، نه تنها دانش و آگاهی مردم افزایش می یابد، بلکه عقل و خرد آنان نیز به کمال می رسد و با تکامل عقل، سایر ابعاد انسانی نیز شکوفا خواهد شد. امام باقر علیه السلام می فرماید:

زمانی که قائم ما قیام کند، دست خود را بر سر بندگان می گذارد و عقول آنها را متمرکز و کامل می سازد و اخلاق شان به کمال می رساند (قطب الدین راوندی، ۱۴۰۹ق، ج ۲، ص. ۸۴۰).

بنابراین در دوران ظهور امام زمان علیه السلام خداوند، عقل را بر سایر قوای انسانی حاکم می سازد و بدین ترتیب همه چیز در پرتو عقل در جایگاه اصلی خود قرار می گیرد. دانش نیز معنای واقعی خود را می یابد؛ دانشی که نه تنها موجب پیشرفت مادی، بلکه عامل هدایت انسان به سوی پروردگار جهانیان خواهد شد.

۵. امنیت و آرامش در آفاق زمین

در دوران ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف، خوف هراس مؤمنان به امنیت و آرامش مطلق تبدیل می شود. در این دوران زنان و سالمندان می توانند بدون هیچ نگرانی، حتی در بیابان ها و مسیرهای دوردست، آزادانه رفت و آمد کنند، بی آن که کسی به آنها آسیبی برساند. حتی حیوانات درنده و وحشی نیز دیگر تهدید برای انسان ها نخواهد بود. امام باقر علیه السلام در این باره می فرماید:

پیرزن ناتوان از مشرق به قصد سفر به مغرب خارج می‌شود، در حالی که هیچ‌کس برای او مزاحمتی ایجاد نمی‌کند (عیاشی، ۱۳۸۰ق، ج ۲، ص ۶۱).

قرآن کریم نیز امنیت در دوران ظهور را این‌گونه توصیف می‌کند:

﴿سَيُرَوُّ فِيهَا لَيْالِي وَ أَيَّامًا آمِنِينَ﴾ (سبأ: ۱۸)؛

در زمین شب‌ها و روزها با امنیت سفر کنید.

امام صادق علیه السلام در توضیح این آیه شریفه می‌فرماید: این امنیت در زمان قیام‌کننده ما تحقق خواهد یافت و مردم با آرامش کامل در زمین سفر خواهند کرد (ابن بابویه، ۱۳۸۵ش، ج ۱، ص ۹۱).

در آن زمان تفاوتی میان سفر در شب و روز از نظر امنیت وجود نخواهد داشت. هیچ‌کس نگران سرقت، حمله یا ناامنی نخواهد بود؛ زیرا امنیت جهانی در تمام عالم برقرار خواهد شد.

۶. سرازیر شدن نعمت‌ها و برکات الهی

یکی از ویژگی‌های مهم عصر ظهور، نزول فراوان نعمت‌های آسمانی و رویش بی‌سابقه برکات زمین است. در آن دوران آسمان باران رحمت را بی‌وقفه فرو می‌ریزد و زمین تمامی نعمت‌های خود را آشکار می‌سازد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره فرموده‌اند:

امت من در دوران حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به نعمت‌هایی دست می‌یابد که پیش از آن هرگز تجربه نکرده بودند. آسمان باران رحمتش را فراوان فرو می‌ریزد و زمین تمام گیاهان و محصولات خود را عرضه می‌کند (اربلی، ۱۳۸۱ق، ج ۲، ص ۴۷۳).

امام صادق علیه السلام نیز می‌فرماید:

آسمان باران خود را فرو می‌فرستد، درختان میوه‌های‌شان را عطا می‌کنند، زمین گیاهان خود را می‌رویاند... و حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه می‌فرماید: كُلُوا وَ اشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ؛ بخورید و بیاشامید گوارای تان باد، به پاداش آنچه در روزهای گذشته انجام داده‌اید (حلی، ۱۴۲۱ق، ص ۴۷۳).

۷. کشف گنج‌ها و ثروت‌های پنهان زمین

در دوران ظهور، زمین تمامی گنج‌های نهفته خود را آشکار می‌سازد. معادن و ثروت‌های پنهان که خداوند برای آن دوران ذخیره کرده است، ظاهر می‌شوند و منابع مالی به گونه‌ای در اختیار مردم قرار می‌گیرد که دیگر نیازی به زکات و صدقه نخواهد بود. هر فردی که به دنبال کمک مالی باشد، کسی را پیدا نمی‌کند که نیازمند باشد؛ زیرا همه مردم به فضل الهی بی‌نیاز

شده‌اند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

وقتی قائم ما قیام کند، زمین گنج‌های خود را آشکار می‌سازد تا آن‌جا که مردم آن را در برابر چشمان‌شان مشاهده می‌کنند (مفید، ۱۴۱۳ق، ج ۲، ص ۳۸۱).

در جای دیگر آن حضرت می‌فرماید:

مردی از شما کسی را می‌جوید، تا از مالش به او ببخشد و زکات خود را به او بدهد، اما کسی را نمی‌یابد که آن را بپذیرد؛ زیرا مردم همگی به سبب فضل و روزی‌ای که خداوند به آنان عطا کرده است، بی‌نیاز شده‌اند (مفید، ۱۴۱۳ق، ج ۲، ص ۳۸۱).

بنابراین در دوران حکومت امام زمان علیه السلام فقر و نیازمندی از میان می‌رود و تمام افراد جامعه در رفاه و آسایش زندگی می‌کنند. مردم به لحاظ مادی و معنوی به مرحله‌ای از بی‌نیازی می‌رسند که ارزش‌های اخلاقی و انسانی در بالاترین سطح قرار می‌گیرد و دیگر کسی برای دنیا و ثروت، دست به ظلم و گناه نمی‌زند.

نتیجه‌گیری

حدیث «وَ أَكْثَرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ» تنها یک توصیه اخلاقی یا یک عمل مستحبی ساده نیست، بلکه فرمان از سوی حجت خداوند است که مؤمنان را به ضرورت دعا برای تعجیل در فرج امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف فرا می‌خواند. این حدیث نه تنها اهمیت دعا را نشان می‌دهد، بلکه نقش آن را در ایجاد پیوند عمیق بین منتظران و امام زمان علیه السلام را تبیین می‌کند. همچنین تحلیل ابعاد مختلف حدیث ما را به سه نتیجه اساسی رهنمون می‌سازد:

۱. کثرت دعا برای فرج، زمینه‌ساز ارتباط همیشگی شیعیان با امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و زنده نگه داشتن یاد او در دل‌های مؤمنان است.

۲. کثرت دعا برای فرج، خود نوعی فرج و گشایش در زندگی فردی و اجتماعی محسوب می‌شود؛ زیرا موجب نزول برکات، دفع سختی‌ها و استجابات حاجات در سایه توجهات خاصه حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌گردد.

۳. کثرت دعا برای فرج، علاوه بر تأثیرات فردی، تنها راه تحقق عدالت جهانی و رهایی بشریت از ظلم و فساد است.

پس شایسته است که این فرمان را با تمام وجود به عنوان یک وظیفه دینی و اجتماعی در زندگی خود جاری سازیم و از خداوند متعال، ظهور آن یگانه منجی عالم را طلب کنیم.

منابع

قرآن کریم

- _ ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم. (۱۳۹۷ق). *الغیبة* (علی اکبر غفاری، محقق). تهران: نشر صدوق.
- _ ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۹۵ق). *کمال الدین وتمام النعمة* (علی اکبر غفاری، محقق). تهران: اسلامیه.
- _ ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۸۵ش). *علل الشرائع*. قم: کتابفروشی داوری.
- _ اربلی، علی بن عیسی. (۱۳۸۱ق). *کشف الغمة فی معرفة الأئمة* (هاشم رسولی محلاتی، محقق). تبریز: بنی هاشمی.
- _ ثقفی، ابراهیم بن محمد. (۱۳۹۵ق). *الغارات* (جلال الدین محدث، محقق). تهران: انجمن آثار ملی.
- _ حلّی، حسن بن سلیمان. (۱۴۲۱ق). *مختصر البصائر* (مشتاق مظفر، محقق). قم: مؤسسة النشر الإسلامی.
- _ خزاز رازی، علی بن محمد. (۱۴۰۱ق). *کفایة الأثر فی النص علی الأئمة الإثنی عشر* (عبد اللطیف حسینی کوه کمری، محقق). قم: بیدار.
- _ صفار، محمد بن حسن. (۱۴۰۴ق). *بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد* (محسن بن عباسعلی کوجه باغی، محقق). قم: مكتبة آية الله المرعشي النجفي.
- _ طبرسی، احمد بن علی. (۱۴۰۳ق). *الإحتجاج علی أهل اللجاج* (محمد باقر خراسان، محقق). مشهد: نشر مرتضی.
- _ طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۹۰ق). *إعلام الوری بأعلام الهدی*. تهران: اسلامیه.
- _ طبری، محمد بن جریر. (۱۴۱۳ق). *دلائل الإمامة* (قسم الدراسات الإسلامية مؤسسة البعثة، محقق). قم: بعثت.
- _ طوسی، محمد بن الحسن. (۱۴۱۱ق). *الغیبة للحجة* (عباد الله تهرانی و علی احمد ناصح، محقق). قم: دارالمعارف الإسلامية.
- _ طوسی، محمد بن الحسن. (۱۴۰۷ق). *تهذیب الأحکام* (حسن الموسوی خراسان، محقق). تهران: دارالکتب الإسلامية.
- _ عیاشی، محمد بن مسعود. (۱۳۸۰ق). *تفسیر العیاشی* (هاشم رسولی محلاتی، محقق). تهران:

المطبعة العلمية.

- _ قطب الدين راوندی، سعيد بن هبة الله. (۱۴۰۹ق). *الخرائج والجرائح* (مؤسسة الإمام المهدی، محقق). قم: مؤسسه امام مهدي عليه السلام.
- _ قمی، علی بن ابراهيم. (۱۴۰۴ق). *تفسير القمي* (طیب موسوی جزائری، محقق). قم: دارالكتاب.
- _ کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ق). *الكافي* (علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، محقق). تهران: دارالکتب الإسلامية.
- _ مجلسی، محمد باقر. (۱۴۰۳ق). *بحار الانوار*. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- _ مفید، محمد بن محمد نعمان. (۱۴۱۳ق). *الإرشاد في معرفة حجج الله على العباد* (مؤسسة آل البيت، محقق). قم: کنگره شیخ مفید.
- _ موسوی اصفهانی، محمد تقی. (۱۴۲۸ق). *مکیال المکارم في فوائد دعاء للقائم*. قم: مؤسسه الإمام المهدی.